

Minden eddigi társadalom története
osztályharcok története.
Világ proletárjai egyesüljétek!

NÉPAKARAT

SZOCIALISTA MUNKÁSLAP

„Az iparilag fejlettebb ország a ke-
vésebb fejletlenek saját jövője képét
mutatja.” (Marx.)

No. 14. szám. Vol. VI. évfolyam.

New York, 1908 február 18.

Egyes szám ára 2 cent.

A szocialista mozgalom Amerikában.

Írta: Daniel De Leon.

— A „Népakarat Naptár”-ból. —

Történetet írni nem lehet, a mi nincs együtt hozzá elegendő anyag. Miután a történet nem tisztára kronológiai (események időrendben való elsorolása) és lényegében leíró, valamely mozgalom jelenlegi állása nem írható le megfelelő kép, a mi nincsen együtt kellő mennyiségben egymásból folyó adatok sora, mely lehetővé tenné a történetíró számára, hogy az események irányát jellemezze. Tán ellenmondásnak tűnik fel, de igaz, hogy a történetnek nem csupán visszajáratnak, hanem egyuttal a jövőbe mutatónak is kell lennie. Mert noha a múlt megmondja, honnan jövünk: a jelen és a jövő fejlődés, melyre ez a jelen rámutat, lényegesen a múlt megértéséhez. Ezen általános elvek alapján az amerikai szocialista mozgalom történetét még aligha lehet megírni. A jelen megítélésén túl kaotikus, semmily megbízható konklúziókat nyújtana a múlt tekintetében és még kevésbé megbízható utalásokat ad a jövőre nézve.

A jelen körülmények közt „Az Amerikai Szocializmus Története”-t megírni: legfeljebb pénzszerező vállalkozás. A tárgy jelenleg mindössze csak vázlatos leírás tesz lehetővé. Csúppán vázlat s hozzá még csak nyers vázlat az, a mi magyar elvtársainknak nyújthatok.

Mindig van olyan beteges vágy, mely valamely mozgalom igazi forrásáig akar hatolni. Az a törekvés, a mely „Amerika szocialista mozgalomának forrását akarja nyomonizni”, élelken festi ez érzés beteges voltát. Sőt még rosszabbat mond: illusztrálja, mennyire dogmatikus azok a marxisták, a kik megkísérelték a „forrás nyomonizását” feladatát és hogy minő felszínes az ő marxizmusuk. Ugy hangzik a „nyomonizás”, mint az oly földrajzi beszéde, a ki egy folyamnak a fellegekben „nyomozza a forrását”. Kétségtelen, hogy a víz, melyből a folyam létrejött, lényegében a felhőkből származott. De tudjuk, hogy a felhők szála sem fognak leereszkedni abba a bizonyos folyamba; ellenben ismeretlen földalatti források igen fontos táplálói lehetnek a folyamnak. En tehát mellözöm a „források kutatását” és e vázlatban csupán a tények sorozatának előadására szorítok. Ehhez csatlakozva, ám írjak meg mások történetüket.

Óriási anyaghalmból arra az általánosságra jut Marx, hogy az Egyesült Államok burzsoa köztársasága a fizikai fejlődés útján, még konzervatív állapotban volt. Az osztályok még nem jutottak el ahhoz a háziarozott kialakuláshoz, a mely nem is érhető el, a mi anyagi siker kecsegteti az embereket. Ily anyagra lett itt a szocializmus, tehát még korai vála.

A szocializmus időelőtti voltát Amerikában még szembetűnőbbé tette az a körülmény, hogy azok, a kik mintegy emberöltővel ezelőtt a „szocializmus” szót behozták, nem voltak — mint azok, a kik Németországban a szocializmus alapját megvetették — a mozgalomszerű gazdasági körülmények előrevetített, bensülött, intellektuális projekciói. Nem voltak sem intellektuálisak, sem bensülöttek. Honukat elhagyott németek voltak, kiknek szocializmusa tökéletlen negatívokból állt és tárgyismerete oly felületes volt, hogy nem voltak képesek fogadott nézésekük körülményeinek helyes felismerésére. A megértés e hiánya folytán ezek az elemek két ellentétes csoportba oszlottak. Az egyik a szocializmust végkép kivette hajójából. Jelszava ez volt: „A szocializmus elég jó Németországban, de nem Amerikában. Itt bárki meggazdagodhatik. Nézzetek engem, csak rövid ideje vagyok itt s máris van jó üzletem s saját házam (teherrel)”. Vagy: „A szocializmus elég jó Németországban, de nem az Amerikában. Ládát-e, itt nem kell szolgálnom a házadéig”. A másik elem úgy kapzkodott a „szocializmus” szóba, mint valami babonába. Jelszava ez volt: „Az amerikaiak reménytelenül ostobák és korruptok. Soha sem érthetik meg a szocializmust” — és e jelmonddal vizsgálódottak balsorsuk felett, mely őket „Malheuriká”-ba hozta (ez kedvenc szójáruk Amerikában). E kettős körülmény különös akadályt vetett a szocializmus útjába. A névnek ily elemek által való használata kellemetlenül tette magát a tárgyat.

Ez eseményekkel egyidejűleg a gazdasági fejlődés haladt előre. Gyakorlati megnyilvánulása egy sereg éretlen, tökéletlen, ábrándozó, utópisztikus kiadvás vala. Az első a „green-back” mozgalom volt a hetvenes évek elején; második a „single tax”; harmadik a „nationalist” (Bellamy) mozgalom. Jeleltős tény, hogy e mozgalmak mindegyike a munkássztyály tábortól kivül vette kezdetét; mindegyiknek a közép- és felsőbb osztály intellektuális szolgáltatói a legnyerseget és vezéreit — a mi-

nek Peter Cooper, Henry George, Edward Bellamy; mindegyik tagadta a munkássztyálynak, mint különálló szociálpolitikai egységnek, létezését; mindegyik megváltást kívánt hozni a „nép részére”; és mindegyik elenyészett, ott hagyván a kiálló mécses munkásemberek — az egyedüli küzdő elemek — kezében.

Eme különböző üledékekből — lépcsőlépésre segítve a gazdasági fejlődés által — emelkedett ki ez ország első szocialista pártja, a Socialist Labor Party (Szocialista Munkás-párt).

A S. L. P. megjelenése 1890-ben volt a szocialista mozgalom első önálló megnyilvánulása az Egyesült Államokban. A párt nem csupán a szocializmus elvont elveiből, hanem ezek mellett igen konkrét, gyakorlati elvből indult ki. Előbbiek nem igényeltek külön említést, a mennyiben nemzetköziesek. Utóbbiak azonban főként az amerikai viszonyokra jellemzők. Ezen gyakorlati elvek a **unionizmus** körül fogtak. E tényt tartjuk élesen emlékeztetőnkben, mert csupán ez magyarázza meg az egész további fejlődést.

Az amerikai S. L. P. sarkköve, létrejöttök, a unionizmus kérdése volt. A unionok „pure and simple” alapon álltak, a tőke és munka testvérsége és a „ne legyen politika az union”-ok elveit hirdették. E két elv a union korrupt testületté tette, melyet a kapitalisták igazgattak munkás hadnagyaik, a unionok tisztviselői, utján. A S. L. P. nyomatékosan állást foglalt, kijelentve, hogy az union a politikában nem segíthetne, csak akadály volna s így egy bona fide unionnak szocialista politikát kell folytatnia. Az ily álláspont, ha egyszer reáhe-lyezkedtek, okvetlenül tovább érlelődött logikus következményei felé, egyidejűleg megszabadulva minden hozzáptadt tévedéstől.

A fejlődés gyors vala. 1896-ban elsősorban a S. L. P. szorgoskodott a Socialist Trade and Labor Alliance felépítésén, mely gazdasági szervezetet proklamálta a politikától való benső összefüggést és a S. L. P.-t nyilvánította politikai szószóla gyanánt. De alig bontott zászlót a S. T. and L. A., máris a legelkeseredettebb támadások célpontja lön az American Federation of Labor részéről. A harcot persze bevitték a párt kebelébe is az A. F. of L. képviselői, a mi ből oly fokú konfliktus nőtt ki magát, mely 1899-ben pártszakadásban érte el csúcspontját. A S. L. P. egy része kivonult a „semleges” álláspontra helyezkedett a unionizmus kérdé-ésében, míg a S. L. P. törzse a „semlegesség”-et csak álcárnak nyilvánította, a mely mögé a korrupt unionok iránt táplált korrupt részrehajlást rejti. A harc, melyet 1899-ig a S. L. P.-n belül folytattak, már most egy részről a S. L. P., másrésztől a belőle kivált szakadárokat magába foglaló új párt közt folyt tovább.

Ez az új párt heterogén elemekből állt. Eredetét nyugaton vette, Eugene V. Debs vezetés alatt. A mennyiben e nyugati pártra Debs nyomta rá saját jellegét, politikája ellenséges volt a S. L. P. szakadárjaiéval szemben. Debs ugyanis azzal vált nevezetessé, hogy forradalmi szellemű unionokat alakított a vasuti alkalmazottak körében, a melyek ellenében az ő nevéhez lényegileg éppen az ellentéte fűződött a szakadárok által javasolt „belülről való fúrás”-nak, mely parlagi frázis igazi értelmében: „Ne zavarjátok a munkásvezéreket.” A Debs hívei és a S. L. P. szakadárak közt így lehetett lett volna az egyesülés, ha fõnn nem állt volna az a körülmény, hogy a unionizmus kérdését nem tekintették lényegesnek Debsék. A kétféle elem közt az ériutkezési pont a mindegyikben meglévő utópizmus volt. A S. L. P. szakadárak ragaszkodtak amaz utópista fel fogáshoz, hogy a „union” elenyészően csekély dolog, melyen csak derülhet az ember; a Debs-féle csoportnál az utópista elem abban az észjárásban volt, hogy szavazatok elegendők a kapitalizmus megdöntésére. A két utópizmus egygyé olvadt. Így született a Socialist Party.

A Socialist Party alakulása csak lökést adott a Socialist Labor Party elveinek fejlődéséhez. A S. L. P. alapelve csakhamar abban a fel fogásban alakult ki, hogy az union lényeges tényező a munkássztyály felszabadításában. A marx jelszó: „Csupán a szakszervezetből születethetik meg a munkásság igazi pártja”, lett a világító lánnyé a S. L. P.-nak. A párt a munkássztyálynak forradalmi unionokba való szervezésére feleltet a fõsúlyt, míg a szavazó cédulat, — bár fontosnak, melyen csak derülhet az ember; a Debs-féle csoportnál az utópista elem abban az észjárásban volt, hogy szavazatok elegendők a kapitalizmus megdöntésére. A két utópizmus egygyé olvadt. Így született a Socialist Party.

A Socialist Party alakulása csak lökést adott a Socialist Labor Party elveinek fejlődéséhez. A S. L. P. alapelve csakhamar abban a fel fogásban alakult ki, hogy az union lényeges tényező a munkássztyály felszabadításában. A marx jelszó: „Csupán a szakszervezetből születethetik meg a munkásság igazi pártja”, lett a világító lánnyé a S. L. P.-nak. A párt a munkássztyálynak forradalmi unionokba való szervezésére feleltet a fõsúlyt, míg a szavazó cédulat, — bár fontosnak, melyen csak derülhet az ember; a Debs-féle csoportnál az utópista elem abban az észjárásban volt, hogy szavazatok elegendők a kapitalizmus megdöntésére. A két utópizmus egygyé olvadt. Így született a Socialist Party.

lást hoztak létre, mely a S. L. P. elvét igazolta. Megszületett az Industrial Workers of the World (Világ Ipari Munkásai), főként az A. F. of L.-ben volt forradalmárok köréből és a S. T. & L. A. csatlakozott az új testülethez. A tapasztalat nem egy éket vert a S. P. soraiba s ez is szolgáltató anyagot az I. W. W.-hoz. Rögtön újból megindultak a S. T. & L. A. alapításakor lejátszódott jelenetek. Az I. W. W. lett a vad támadások célpontja. Összeesküvés fõztek ki szétrohantására, a mi csaknem sikerült is 1905-ben. A csehszövés meghiusult s ezzel a szocialista mozgalom jelenlegi állapó- tához jutottunk.

A S. P. „semleges” álláspontja végképen hitelét veszítte. A két párt közt folyó tusa során napról-napra világosabbá lesz, hogy a „semlegesség” egyfelöl a gazdasági korrupciót — a szakma szerinti szervezetek (Craft Union) sztrájkjórésre való buzdítását jelenti, másfelöl pedig a szavazás elvének szentségéből fakadó politikai korrupciót juttatja kifejezésre.

A S. L. P. elve, hogy a szavazat értékelen és a politikai győzelem csak teher, ha nincs már készen az ipari szervezet (Industrial Union), mely kezébe vegye és megtartsa a kormány gyoplóit: — ez az elv mind nagyobb tért hódít.

A S. P. szavazatai súlyosan csökkennek. Szavazatok lévén minden, a mivel a S. P. rendelkezik, megsemmisülése elkerülhetetlen.

A mi a S. L. P.-t illeti, szavazások felmutat- téréj erősen megtámadta a vizsly. Amde a S. L. P.-nak elve van, mely diadalmasan tör utat magának, s ez biztosítja győzelmét.

NE BÁNTSUK A HALOTTAKAT.

A „Népszava” írja: Az Amerikában, Connellsville városban lakozó Blyess A. plébános ur költői hangulatban írt levelet küldött Magyarországra, Budapestre, nagyságos Bárczy István polgármesterhez. Elmondja benne, hogy a mult év decemberének 10-ik napján az egyházközsége kerületéhez tartozó bányákban bányakatasztrófa következtében valami 83 magyar bányamunkás veszett el. Megégették a tárnákban, mikor azért a kenyérért harcoltak, amelyet nem tudott megteremni az ő számukra édes hazánknak hitbizományokkal ékes, ezerves alkotmányával díszekví följé. A nagyságos polgármester úrtól a fõtisztelendõ plébános ur egy kis földet kér. Nem sokat, csak annyit, amennyi elég volna arra, hogy a bányák magyar áldozatainak a sírját behintse vele.

A polgármester ur már intézkedett, hogy a plébános ur kérésme soron kívül elintéztessék. Amerikában meghalt magyar munkások sírját a hazai föld porával behintik, hogy a katasztrófa agyoncsült áldozatai nyugodtan álmódz- hassanak.

Na, igen, ezt már a plébános ur mondja, mert ha a megsült áldozatokat megkérdéznénk, õk bajosan volnának egy véleményen a fõtisztelendõ ural. Arról a földrõl, amelyet a holt- estiek fölé szórnak, azt tudták ezek az embe- rek, hogy az terem mágnásnak, püspöknek, ka- tonának, csak a szegény embernek nem. Érez- ték is, keservesen érezték, hogy ez a föld rop- pant szükmarhu hozzájuk, sõt még az éhhalált is szivesebben adja, mint a kenyeret. Az éh- halálról menekültek Amerikába, oda a plébános ur temploma mellé, hol az isteni gondviselés elaludt, a bánya fölrobbant és õk rettenetes kí- nok közt elpusztultak azért a napszámért, amit az édes hazá- nek adott meg nekik.

Tessék elhinni plébános ur, nem az a bajuk ezeknek az embereknek, hogy nincs sírkövek és nem borul rájuk legalább tizenkét kiló ma- gyar föld. Nem bánják õk, hogy milyen nem- zetségi föld nyomja a koporsójuk födelét. Sõt ha beszélni tudnának, megmondanák a pléb-ános urnak, hogy sohse tessék fárastani azt a magyarországi polgármester urat, õk hazai föld nélkül is tudnak pihenni.

Mért ne tudnának? A hazai föld csak marad- jon azoké, akik ma cirárlódnak, dinom-dáno- moznak belõle. Az a marék por csak arra em- lékeztetné õket, hogy ez a marék is csak ak- kor jutott, mikor elõbb az amerikai tárnák a nyakukba szakadtak, a bányalég tüze megsü- tötte õket és e cimen a plébános, majd a hazai polgármester ur könyörületességre indult.

Ez a marék por nem hagná õket nyugodni. A szegények még azt is gondolhatnák, hogy ez a néhány kiló föld talán éppen a Károlyi-birtok vagy más hitbizomány földjébõl való. Besza- kadna a koporsójuk födelé és ezzel a marék porral kikérgetnék õket még a connellsvillei sírköbõl is.

Plébános ur, polgármester ur, ne háborgas- suk a halottakat! Ha az idegen sírokat így akarunk kijelenteni, a tengerjáró hajók elhord- hatnák innen az ezerholdás drága földjét.

Az egyesülés kérdéséhez.

A kérdés állásáról még mindig nem lehet végleges tiszta képet alkotni. A lapnyilatkozato- tok és magánvélemények még mindig az a tendenciát juttatják kifejezésre, melyet a mult- kor megállapítottunk, hogy t. i. a mily mérték- ben, mint a hogy a reszketõ magánérdék, a business-szocializmus az egyesülés ellen dü- höng, azonképpen az osztályok, népgyûlések, tömegek mellette foglalnak állást pártkülön- ség nélkül.

Még korai volna jóslgatni, meglesz-e, nem-e? De érdemes összegyûjteni az anyagot, az illetékes vagy illetékesnek tartott körök fel- fogásait, mint nem érdektelen dokumentumait az amerikai munkásmozgalom jelen stádiumá- nak.

Érdemes megfigyelni a neutrálisok, az in- differensek álláspontját, azokat, kiket a két párt közötti küzdelem kiüzött a szocialista tá- borból, vagy a kik azt szökésük ürügyeül hasz- nálták.

Egy jóhiszemû neutrális álláspontját juttat- ja kifejezésre egy joliet-i (Ill.) munkástársunk lóvetkező nyilatkozata:

„Már rég örültem egy valaminek, mint a S. L. P. egyesülési határozatának. Egyik pártnak sem vagyok tagja, de a S. L. P.-t tartom a kö- vetkezősebbnek. S. P. emberek mindig azt mondták, hogy a S. L. P. a béke megbontója és az õ lelkiismeretét terheli a szakadás. Nos, most ez alkalmat adott a S. P.-nek, hogy meg- mutassa, hogy gondolkodik az a szocialista tá- borban való harmoniáról. És most kénytelen lesz szint vallani a S. P. Nem kételkedem ugyan a tagság legjobb és legbecsületesebb szándékaiban, de aggyálaim vannak vezetőik öszintesége tekintetében. Hogy ez aggyálok nem egészen indokolatlanok, bizonyítja Alger- non Lee javaslata, mely szerint a S. P. végre- hajtó bizottsága legyen az a bizottság, mely a S. L. P.-val tárgyalni fog. A S. L. P. ezen bi- zottság megválasztását magának a tagságnak engedte át. Miért nem cselekszik így a S. P. is? Mindkét részen gondoskodjatok róla, elv- tások, hogy mindkét tábor csapatai maguk ke- rüljenek össze, nem csupán a tisztek az egyik szárnnyól. A „rankand file” tanácskozzék, ne a legfõbb tisztviselõk. Nagyon kívánatos vo- lna, ha a S. P. elvtársak ragaszkodnának hozzá, hogy az értekezlet bizottsága a tagság sorai- bõl, a „közkatona”-ból válasszassék, mint a S. L. P.-nél történik. Ne gyámokdjék a végre- hajtó bizottság!”

Egy másik nyilatkozatból veszszük a köve- tkező részletet:

„Az ellenfélnek az a rosszakaratu lekicsiny- lése, mint a hogy azt legutóbb a „New Yorker Volkszeitung”, a milwaukeei „Wahrheit” és a st. louis-i „Arbeiter Zeitung” tette, szocialista- hoz éppen nem méltó. A Szocialista Párt két- kézikívül semmit sem fog veszíteni, csak nyer- het a Szocialista Munkáspárttal való egyesülés által, mert csak ez által jut jogaihoz és jelen- tőségehez mozgalumuk proletár jellege. A mozgalom ezen proletár jellegét egy cél- és osztálytudatos munkásnak sem szabad figyel- men kívül hagyni. A „Szocialista Párt”-ba minden üzleti és érzelmi szocialista belopód- zatik és a párt gyakran gyûlekezõhelyévé lesz az újságkiadóknak legraffináltabb spekulációjá- nak. A nagy tömeget befolyásolják és eltérítik a valódi forradalmi szocializmustól. A tapasztalat tudvalevõleg a legjobb tanítómaster. Min- den öreg elvtárs tudja, hogy Németországban és Ausztriában a legszilajabb pártarcok tom- boltak, melyek még sokkal hevesebbek voltak, mint bármikor az S. L. P. és S. P. közöttiek és mégis létrejött az egyesülés. Az okosság és belátás gyõzött ott és itt is gyõznie kell. Mind- két párt osztály- és céltudatos eleme elõb- bõtt megéri egymást, mert ezen elemeknek az egyesülés nem eshetik nehezére. A fõpontok melyekre nézve megoldást kell keresni, a párt- saját, illetve annak viszonya a párthoz és a szakszervezeti kérdés. Minden szocialistára nézve becses a stuttgarti kongresszus állásfog- lalása a szakszervezeti kérdéshez és az illetõ határozatokban foglalt álláspont magától érte- tõdõ. A ki a nemzetközi szocializmusra hivat- kozik, annak nem szabad az egyesülés ellen munkódnia, hacsak a szükkebbü egoizmust ki- fejezésre juttató nemzeti göggel nincs eltelve.

A mi a pártcsajtót illeti, senkisen tagadhatja, hogy kételkedhetik benne, hogy az, ha rendeltetését meg akarja valósítani, a munkásokat fel kell világosítania legfontosabb teendõikrõl politikai és szakszervezeti tekintetben és osz- tálytudatra nevelni õket. Ez azonban csak ak- kor lehetséges, ha a sajtó a magánállalat min- den befolyásától és érdekeitõl elvonva, a párt teljes ellenõrzése alatt és tulajdonában van. Ennek a megértése egy szocialistának sem kel- lené, hogy nehézségeket okozzon.”

(A fentemlített S. P. lapok ugyanis a S. L. P.-t egyértelmûleg „holttest”-nek nevezik, a melylyel való egyesülésrõl szó sem lehet. Csú- pán az S. L. P. tagoknak a Szocialista Pártna egyenkinti belépését tartják lehetségesnek. Hogy miért? Könnyû kitalálni.)

A wilmerdingi (Pa.) cseh szocialisták (S.P.) localjának a S. L. P. braddocki német osztályával együttesen megtartott gyûlésén egyhangulag a következõ határozati javaslatot fogadták el:

Mi, mindkét szocialista pártban, a S. P.-ben és S. L. P.-ben szervezett munkások a két párt egyesülését kívánjuk, mert belátjuk, hogy két szocialista párt fenállása által a munkássztyály ellenállóképessége a kapitalizmus elleni osztályharcban gyõngítettik.

Ezért mindkét párt központi vezetõségéhez appellálunk, hogy azon határozzon, miképp az egyesülés létrejõjõn, mert a szocialista erõk minden további szertfõrcsõlõsége csak akadály a szervezett munkásság haladásának a rab- szolgaság igájától való felszabadulása útjában. A S. P. részérõl: A S. L. P. részérõl: J. Lippert. Wm. Adamek. R. Skoda. V. Malik.

A keresztényszocialisták is megszólaltak. Természetesen kézzel-lábbal dolgoznak az egyesülés ellen. Nagyon félnek a szocialista munkáspárt radikalizmusától és bár elismerik, hogy mindenütt, a hol csak közös jelölteket áll- lított fel a két párt, azokat megválasztották, mégis „Isten áldjon atól, hogy az egyesülés most megtörténjék, szóval, mint minden más esetben, ezuttal is a Szocialista Párt hivatalos álláspontját teszik magukévá. Azt kívánják, hogy a S. L. P. beolvadjon a S. P.-ba, még pe- dig lehetõleg lassan, míg az utóbbi meg tudja emészteni az elõbbi radikalizmusát, mert el- lenkező esetben könnyen megeshetnék, hogy a keresztényszocializmus belepúsztauna ebbe a radikalizmusba.

HALALBA KERGETTE ÖKET A NYOMOR.

New York egyik bérházában, 100. utca 339- ik szám alatti ház egyik lakásából a szomszéd- dok erős gázszag kiáramlását érezték és jelen- tést tettek róla a rendõrségnél. A rendõr az aj- tót feltörtette és három holttestet találtak ben- ne. Max Sachmann, a felesége és 14 hónapos kis lányuk holttestei voltak. Utolsó 25 centjü- ket dobta a gázmérõbe, hogy az így kapott gázzal vessenek végre a nyomorok, melyben szenvedtek. A rendõrfõnök megtudta, hogy Sachmann papirragasztó volt és hogy már 9 hét óta nem volt munkája, ez idõ alatt felesége dolgozott a család fenntartásán, de a mult szom- baton õ is kiesett a munkából, ami pénzt ka- pott abból kifizették a felhalmozódott számlá- ket és nem maradt több mint 25 cent, melyet a gázmérõbe dobott, hogy megvásárolják a ha- lált. Még a rendõrfõnök jelenlétében jött egy ember, aki a lakber fejében 11 dollárért kért, vagy a házól való kihurokolozást követelte. Ekkor érkezett meg az asszony nõvére is, és látva a holttesteket, eszméletlenül esett össze.

AZ IGASZÁG ISTENNÕJE EGYFORMÁN MÉR.

Már t. i. minden gazdagnak és minden sze- génynek egyformán. Így egy Frank Forman nevü fiatal fiút, mert 13 éves társát megölté 30 évi börtönnel sújtották, a hus és tej trust pedig, mely hamisított és romlott árujával, tu- datosan milliókat öl meg, vagy a Rochester Electric and Ligh Co., mely villanyos vezeték- kével a gyermeket megölt: ezek szabadon ga- rázdálkodnak.

A VÁLASZTÓJOGÉRT KÜZDÕ NÕKNEK

Bingham nem engedte meg a felvonulást, mert nem akarja megszegni a vasárnapi munkászû- net-törvényt, de a milliomasoknak joguk van vasárnap dolgoztatni a gyáraikban. A salvation armynek joga van, engedély nélkül is gyûlése- ket tartani, ellenben Londonban szintén mint a csirkeket fogdosták össze a rendõrség kopói, a jogukat követelõ nõket
Ha munkások javára hoznak törvényt, az csak 6 hó, vagy egy év múlva lép életbe, de ha tőkésék javára akkor nemcsak hogy rögtön életbe lép, hanem még a multra is alkalmas- ható. Ezt láthatjuk a jelen baleseti törvény megszüntetése után, melynél fogva a már meg- ítélte összeget, sem kell a vasúttársaságoknak kifizetni, ha eddig ki nem fizették.

NÉPAKARAT

szocialista munkáslap.

A Szocialista Munkáspárt hivatalos közlönye.

Kiadja

Amerikai Magyar Szocialista Munkás Szövetség
516 East 6th Street, New York, N. Y.

Megjelen minden kedden és pénteken.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	\$2.00
Fél évre	1.00
Negyed évre	0.50
Európában	12 korona.
Egyes szám ára 2 cent.	

A Munk. Bel. Szöv. hivatalos közlönye.

Szerkesztővel értekezni lehet hétfőn és szerdán 6-tól 8-ig.

NÉPAKARAT

Publ. by the Hungarian Socialist Labor Federation of America

516 East 6th Street, New York, N. Y.

ARNOLD GONDA NATIONAL SECRETARY.

A. WALDMAN NATIONAL TREASURER.

ISSUED EVERY TUESDAY AND FRIDAY.

SUBSCRIPTION YEARLY \$2.00
SINGLE COPIES 2c

Entered as Second-Class Matter August 28, 1907,
at the Post Office at New York, N. Y.

New York, Tuesday, February 18, 1908

BEKÜLDETETT.

A RAVASZ CSUHA ÚJ KERESÉTFORRÁSA.

A telhetetlen papzsákról beszélünk, melynek ülmelei között nem utolsó helyet foglal el a McKeesporti nyáj előnyösen ismert pásztora, Kálmán.

Ennek a minden emberi érzelmekből kivett között csuhának, a kiből már az ugynevezett „felebaráti szeretetnek” utolsó szikrája is — ha netalán volt benne valaha — kiköltözött, nem esik meg a szive az ő jámbor juhain, a kiknek egy része már az éhséggel küszködik s akiknek negyötöd része teljesen lerongyolva áll a tél zord, kegyetlen világosságában.

Nem elég csak meg azzal, a mit a jámbor juhokból kipréselt annak idején, a mikor ezek az ő testi-lelki barátjainak, a tőkéseknek robotoltak, éjjelt-nappalt egy téve, hogy családjukat és azt a mérhetetlen étvágyu lelkiatját, — vagy nem tudom mit — kielégíthessék. Hja hiába a péterfillérek, vecsernyék, egyes tárgyak kisorsolása a templomba — meg miegymás. — Már nem biztosít elég jövedelmet az ő mérhetetlen igényeinek kielégítésére — nem is szólva arról a szép havi fizetésről, a miből magábanvéve is 3 család tisztességesen megélhetne: Mert tudunk kell, hogy a Kálmán igényei nagyok ám! Nem is említve apróbb szeszélyeit, szerelmi kalandjait, mérhetetlen alkohol-szükségletét stb. S most, hogy a rossz munkaviszonyok miatt a juhok nem szállítják a gyapjút, könnyen némi zavarok állhatnak be e szükségletek kielégítésében. De talán azt gondolja valaki, hogy Kálmán elhagyta a képzelt tehetsége? Óh, nem! Ő még arra is képes volna, hogy Krisztus urunk könnyeit fölfedezné valamelyik magyar burdos-házban.

Tehát a Kálmán gondolt egyet, s ha már gondolt, hát nagyot gondolt. Alig hinnénk, hogy még egy második akadna, ki ilyen mérsékelt gondolkodhatna — ha csak nem a római pápa, avagy a volt clevelandi csuhás, — no de ne találgassuk most, ki tudna még ilyen mérsékelt nagyot gondolni. Egyszerűen Kálmán spekulált és mivel az ő vagyonzerzési mániája azt követeli, hogy minél kevesebbet befektetés s minél több haszon, fogta magát nyitott egy mozgófényképvállalatot, s nem akarván erre még egy külön helyiséget bérelni, úgy gondolta, ott van a templom, s ha már lutri-cédulákat árúsított benne, úgy az sem fogja megszentésellenlenni, ha arra a célra használja; nem is tévovázott hát sokat, kerített egy lepedőt, azt fátolként az oltár elébe terítette — azért az oltár elébe, hogy ne sértse valamelyik hívőnek a szemét, a kántort, aki mindenre kapható, a templom elé állította, megbizva azzal, hogy ha valamelyik juhokcska arra szédeleg, ne fejejtse el őt behívni, — természetesen a belépti díjat is megemlítve. A juhokcskák nagy része mit sem tudván arról, hogy mily célra van berendezve a templom, elmentek nagy ájtatossággal a vasárnap estéli vecsernyére, persze kántor uram az ajtó előtt kijelentette, hogy 25 c. a belépti díj. A juhokcskák nagy meglepetésükben levegő után kapkodtak, szerencsére volt köztük olyan is, akivel véletlenül több pénz volt a rendes belépti díjnál, így aztán annak megpumpolásával sikerült bejutniuk. — Meg kell jegyeznem, hogy rendes körülmények közt a belépti díj 15

cent a „mozi“-ba s csupán a juhokcskák nagylelkűségére számított, mikor a 25 centet hatóságilag megszabta.

De térjünk át most már a bent látottakra. Először is, amint már említettem, az oltár előtt lepedő vala kipányvázva; szemben, a káraton egy kis ördögi masina volt elhelyezve, a melyent a Moving picture-okban láthatunk 5 cent-ért. Ábrázolva vala pedig Krisztus urunknak Jeruzsálemba való bevonulása, mint száll föl a menyeknek országába, körülvéve az angyalok sokaságától, s ki győznék itt elsorolni egy lélegzettel mi mindenféle szép dolog amit a nyájas hívők már néhányszor látottak — 5 centért. Tudnivaló, hogy nem szerzett a nézőknek semmi újdságot semmi meglepetést a drága menyeyei látványossággal.

Kálmán és társa t. i. a kántor, tehát szükségnek látták szórakoztatni a publikumot, ami gyengécskén sikerült. Dacára a sok hízelgésnek, buzditásnak, meg tudja a fránya mi mindennek, a tisztelt publikum mégis érzi, hogy újra becsapatott a pásztor által s bár más körülmények között sokkal nagyobb huncutságoknak is szemelt hűnt, de most, mikor majdnem utolsó centjéktől is megfosztották őket az Isten nevében, mégis csak fölésmeltek egy percere, s a templomból kijőve tanakodtak vajjon van-e a főurnak „license“-je, még hozzá vasárnapra, mikor még a többi „mozi“ is be van zárva...

Ugyan munkástevéink mikor fogtok már kiábrándulni? Mikor rántjátok már le szemetekről azt a fátyolt, a mely nem engedi, hogy tiszta képet láthassatok? S oda kiáltástok annak a csuhásnak eddig és ne tovább!

Két Juhokcska.

OROSZORSZÁG 1907-BEN.

Az 1907. esztendőben politikai vétségek miatt 1692 személyt ítélték halálra, kik közül 748-at, vagyis 42 százalékot kivégeztek és 344-nek, vagyis 20.3 százalékának „megkegyelmezték”, érteve ezalatt kénszermunkát t. fegyházaat stb., míg a többiek sorsa még nincs eldöntve.

Továbbá 9374 személyt különböző egyéb büntetéssel sújtottak és pedig:

életfogytiglani kénszermunkával	444-et
egyéb rövidebb idejű	1978-at
Szibériába való deportálással	413-at
várőrszállással	981-et
férszállással	3317-et
könnyebb büntetésekkel	2247-et

Az elítélés indokai között első helyen áll a különböző tömegmozgalomban való részvétel (munkásmozgalom, agrármozgalom stb.), mi 5843 áldozatot követelt (az összes elítéltek 52.8%-át). Második helyen áll a szervezői és agitatori tevékenység 2508 elítélttel (22.7%). Ezután következnek az u. n. politikai és agrárterror. 1445 elítélttel (13%) és végül a „kisajátítások“-ban való részvétel 1162 áldozattal (10.4%).

Az üldözések krónikájában külön helyet foglalnak el a saját ellen elkövetett merényletek. 502 progresszív irányú újság szerkesztőjét vonták bírói felelősségre, 413 újságot és folyóiratot megrendszabályoztak, közülük 81-et bírói végzéssel, 332-t közigazgatási uton. Közigazgatási eljárás során 205 esetben 163.950 rubelt kitevő pénzbüntetéssel sújtottak, különböző sajtótermékeket, bírói eljárás által pedig 26 esetben 5400 rubel erejűt.

Az előző évvel összehasonlítva az 1907. év 1654 elítélttel, többet mutat föl. A halálos ítéletek száma 440-el emelkedett, mihez a pogromok által előidézett hatóságilag túrt verőzött számúval a törvényes gyilkosság soha nem látott százalékot tesz ki. Nem csoda az az óriási kivándorlás, melyről az 1907. év statisztikája beszél. Mig 1905-ben még csak 33.062 személy vándorolt ki az európai Oroszországból Szibériába, addig 1906-ban már 209.794; 1907-ben pedig: 551.461. Ehhez már igazán nem kell a gyarázat.

APRÓ HIREK.

1500 iskolás gyermek azon hirre, hogy a 274 Grand streeten, ingyen kapnak enni, a szó-szoros értelmében megostromolták a házat és a nagy tolongásban a kirakatokat is betörték, az éveg szerencsére senkit sem sértett meg. Legtöbbje 1-2 napja már nem evett, mert szülei nem dolgoznak és szintén éheznek.

A lithographusok tiltakoznak a 10%-os fizetésszállítás ellen és összehívtak egy gyűlést, melyen megvitatották a trade unio győngeségét.

A S. W. R. Co. leszállította 80c-re a munkások napi fizetését, mivel pedig ebből nem tudtak megélni és szükségleteiket fedezni a társaság szerénkrárából vitték haza maguknak néhány font szénét, ötöt közülük a szemes felügyelők megfogták és a bölcs bíró 5 dollárral büntette meg mindgyüküket.

A „Bostoni Legal Association” jelenti, hogy minden 1000 ember közül 2 embert élve temetnek el, mert nincs pénzük orvosra, a hatóság orvosnak pedig nincs ideje, hogy a halottat jól megvizsgálja.

A „M. BS. ÉS Ö. SZ.” KONVENCIÓJÁRÓL.

A M. Bs. és Ö. Sz. működésének mikéntjét mi sem mutatja jobban, mint a XII. osztály (Philadelphia) küldöttjének jelentése.

A XII. osztály volt a szervezettek gerince és büszkesége. Egy évvel ezelőtt még 234 tagot számlált. Hatással egyet, ha tekintetbe vesszük, hogy a tagok jórésze öntudatos munkás, kik lelkesedéssel, buzgalommal fáradoztak osztályuk fejlődésén. Szép magánhelyiséggel rendelkeztek és a forgalmi tőkén kívül 400 dolláron felüli vagyonuk volt.

Mily siralmas volt ehhez képest a mostani jelentés!

A nagy osztály megszűnt létezni. Megszűnt, mert úgy akarta ezt a nagytekintetű intéző bizottság. Így akarta, mert másként nem tudta elvtársainkat az osztályból kizavarni.

A jelenlegi taglétszám 52, e közül három súlyos beteg. A tagok 104 dollárnyi forgalmi tőkéje teljesen elfogyott, sőt ezenkívül van 80 dollárnyi adósságuk.

Hová lett a pénz?

Az intéző bizottság perbe kergette az osztályt. Oly perbe, mely csak bukással végződhetett. A tagok tudták ezt, ki is egyezkedtek lénkésen az elvtárakkal, de az intéző bizottság ennek ellenére is pert akart. Hiába csak nem utazgatnak Hornék, valamit csak kell csinálni. Ha pedig lenud, hát legyen kövér. És lett vala kövér, tanium rá az ügyvédék.

De másra is kellett a pénz.

Rofrichékban művészvér pezseg. Ők babérokra pályáztak, tehát műkedvelősködtek. És Thália papjai elusztatták a per után fennmaradt összeget is.

Büszkén jelentette Rofrich Jakab küldött: „Pénzünk nincs, de van 12 darab honvédruhánk!” T. i. utójára a „Zsidó honvéd”-et jászották, onnét maradtak a ruhák. A XII. oszt. forgalmi tőkéje: 12 darab magyar nemzeti honvédruha. Ebből fizetik a beteg tagok járulékait.

De nem oda Buda!

Rofrichéknek is van eszük. Végre is felcsudtak a mámorból. Most már látják a „sárkánykigyókat, kik megmérgezték Philadelphiai”. Erélyesen követelték a perköltségeket, 110 dollárt, a M. Bs. és Ö. Sz.-tól. Lett is vita ebből. Előzőleg már kaptak 25 dollárt, a konvenció hajlandó volt még 25 dollárt adni, de a philadelphiaiaknak az nem elég. Végül is ennek elintézését az intéző bizottság böles belátására bízták.

Ebből most már láthatjuk, hogy mennyibe került Hornék utazása Philadelphiába!

Érdemes még megemlíteni a következőt is: A clevelandi küldött kérdi, hogy mi igaz a philadelphiai kéjtüzásból?

Horn erre kijelenti, hogy őket betegetek ment felülvizsgálni az intéző bizottság utasítása iolytan.

Hát ez bizony nem igaz! Ezt a philadelphiaiak nem hiszik el. Hisz ők ott a gyűlésen (Philadelphiaiban) nyíltan kijelentették, hogy ők azért jöttek, mert őket Bécsy Pál elvtárs hívta. Ezen nyilatkozat legalább 100 tag előtt történt, ezt letagadni nem lehet.

A clevelandi küldött Horn választá tudomásul vette, a nélkül, hogy kérte volna az intéző bizottságnak a kiküldésre vonatkozó utasítást fájralmazó jegyzőkönyvét.

Igy fest a M. Bs. és Ö. Sz. intéző bizottságának működése. Addig kéjtuztatok, míg maguk is megunták. De — tettek mást is! Ezt helyettem megmondta Kaszonyi Gy. központi titkár.

Röviden elmondom ezt is.

Elnököt kellett választani. Többen úgy vélekedtek, hogy vezesse az ülést az intéző bizottság elnöke.

Feláll erre Kaszonyi Gy. és szónokol ilyen: „Eleget kiabált három évig az elnökünk, kiabáljon most más!”

Hát ez igaz! Ép az a baj, hogy csak kiabáltak. Ezek után nem lesz váratlan hir, ha meghaljuk, hogy a M. Bs. és Ö. Sz. csak volt, de már nincs. És a hir nem várat soká magára. Mindennek eljön az ideje.

A vezetők bátran elmondhatják a költővel: „Multunkban nincs öröm, Jövőnkben nincs remény!”

Róna.

BUFFALOÍ HIREK.

Az itteni munkaviszonyok a lehető legrosszabbak. Buffalo munkásainak mintegy 99%-a nem dolgozik, a gyárak még mindig szünetelnek. A nyomorúság irtózatosa, különösen a magyarság sorában. Tanuságképen szolgáljon a következő eset!

E hó elsején Buffalo egyik gyárának egy félreeső helyén levő szímben két magyar munkást találtak, kettőt a szó szoros értelmében éhenhalva, teljesen megfagyva, a másik kettőt pedig félig megdermedve és küzdve az éhenhalással. A rossz munkaviszonyok beálltával ugyanis az ellátáson levő munkásoknak házigazdáik felmondották s így jutottak ilyen sorsra. Több százan vagyunk magyar munkások, kik több mint három hónap óta nem kerestünk. Munkástársak! Kerüljétek Buffalót!

ELVTARSAK!

Terjesszék a „Népakarat”-ot.

HOL VAGYTOK, TESTVÉRI SZERETET APOSTOLAI?

Ha körültekintünk az éhező proletárok milliói között és szemmel tartjuk az „előkelők” életmódját is, nem udjuk, hogy nem-e inkább gunyból, mint megszokásból hirdetik immár a testvéri szeretetet. Mert inkább guny, mint minden más, ha a királyok királya, Rockefeller azt hirdeti, hogy ne gyűjtsünk vagyonot e földön, vagy pedig: „ne legyen két kontósod”. Mit tesznek ők a jelenlegi válság alatt, a nyomorúság csillapítása érdekében? Oh, sokat tesznek ők, nagyon sokat, kedves proletártestvér, fordulj csak bizalommal hozzájuk. Állj velük szóba. — és oly szépen fognak téged biztatni. Kétszázötven szavakkal hatolnak szived legfogékonyabb érzései közé, úgy hogy könyeid megerednek és megkönnyebbülve távozol, visszacsúgy silány viskódba, ha onnan még ki nem tettek, és hazaviszed családodnak az adományt. Gyermekjeiddel beszivatod a tisztelést ur kegyes szavait s attól majd jól laknak!

De ők mégis tesznek valamit, az „isten által” jobb sorsba részesítettek. Ha „látszólag” a te rovásodra is, proletártestvér, de ők tesznek. Éveken keresztül „adtak” neked kenyeret (keresni, verejétkézel áztatott kenyeret), most pedig „ők is” csak olyan áldozatok, mint a milyen te vagy. De a nemesek legneembesbbjei még most sem tesznek ki a munkából, hanem továbbra is foglalkoztatnak és aközben nem feledkeznek meg az éhezőkről sem. Nem kívánhatod azonban, hogy ilyen időben, a milior ők ugyis „ráfizetnek”, hogy a maguk zsebeiből kaparitásuk elő a „jótékony célra” szánt alamizsnát, hanem közvetett uton kell ezt tenniük. Azért nyugodj hát bele sorsodba, munka embere és ne vedd rossz néven, ha jóakaró urad 10-25 perccel leszállítja bérédet, mert ők abból jótékony célra is adnak. Adnak ők mindenkinek, a ki csak szépen tud kérni. Szocialistáknak azonban nem adnak, mert azok elégedetlenek és követelnek. Csak hogy a nemesek szemében mindenki szocialista, a kinek szükségletei vannak és valamit akar. Azért tehát senkinek sem adnak semmit.

De hogyan is leheted még, te leigázott proletár, hogy ezekben az embereken érzés hol? Hogyan leheted még, hogy ezek veled éreznek? Meg szokta a farkas a bárányt sajnálni, a mikor azt felemészti? Ugyebár, hogy némi? A farkasnak ez a legtermészetesebbnek tűnik fel. A kapitalistának pedig a te munkaerőd a tápláléka, a nélkül éhen pusztul el. Most pedig, kedves testvérem, a kapitalista annyi fölösleget, kieszletet gyűjtött a te munkaerőből, hogy egy időre nyitni rá a szűksége, mert képtelen azt mind eldorbézolni, a nélkül, hogy meg ne fuladjon rajta. És te, könnyen hívő, rövidlátó teremts, azt hiszed, hogy ő ezt nek vissza fogja adni? Eszeágában sínes az clyasmi, nem a te számodra takarította meg. Nem abból a fajtából való ő, a ki oly könnyen dobálódik a javakkal. Annnyira még nem terjed az ő „szeretetük”.

Hallgass csak meg, majd mesélek neked valamit a gazdagok lelkiállapotáról, érzéséről és testvéri szeretetük kiolthatatlan lángjáról. Talán még emlékezél arra a nagy földrengésre, mely röviddel a san franciscói után következett be. A város nevét elfelejtetem, de azt hiszem, valahol Közép-Amerikában volt. A földrengés következtében megbeszélteket kivitték a kikötőhöz, a hol egy angol hajó felvette a szerencsétleneket és a hajóorvos bekötözte sebeiket. Amde a hajó nem volt az olyasmire berendezve és így történt, hogy számtalannak nem jutott kötés és nyílt sebekkel maradtak. Kínjaikban jajgattak és kiabáltak. Ez a szokatlan láрма megzavarta a hajón levő urnók álmaát, a miért is követelték a hajó kapitányától, hogy ezeket a hivatlan vendégeket éjnek idején rakassa ki. A hajókapitány engedett a „közvélemény”-nek és kirakatta a kilődő sebesülteket. Ki tudja, hogy vajjon ezek a hölgyek mindannyian nem-e tagjai voltak valamilyen „jótékony” célt szolgáló egyletnek. És ezektől te még vársz valamit!

A jelenlegi krízis szintén ilyen földrengés. Tömételen a száma azoknak, kik e földrengés következtében megszérültek és most nem jut nekik kötés: nyílt sebekkel tántorognak a nagy városok utcáin. Hiába tekintenek jobbra balra, hiába várnak segédelmet, a gazdagok megkövesedett szívei nem lágyulnak meg, nem könyörülnek meg rajtuk. Százával rognak össze szemünk láttára, úgy az erőteljes férfiak, mint a tehetetlen aggok és gyöngye gyermekek s az agyonrobotolt anyák.

Hogy ez nem jól van így, azt hiszem, fölösleges bőveiben fejtegetnem, bizonyára magad is észrevedted már.

Az a kérdés már most, hogy kit fogsz okolni mindezzért, mit fogsz tenni, hogy megváltozzék a helyzet? Talán elveszed Rockefellertól az ő millióit és másnak adod, a ki majd nemesak szóval, hanem tettel is szerez érvényt felebaráti szeretetének? Erőd még volna hozzá. Csak hogy nem az az igazi orvos ám, a ki egy meggyögyíthatatlan betegnek pár órával késlelteti a halálát. Az igazi orvos elejét veszi a dolgnak. Megfontolással alá veszi azokat a körülményeket, a melyek a betegséget okozzák. Ha egy ember valamilyen mérges növényt evett, s kigyógyítani már nem tudom, akkor nem várok arra, hogy egy második is egyék

belőle abban a feltevésben, hogy majd ügyesebben gyógykezelem azt, hanem mindenképp előtt óvni fogom őt, hogy abból a növényből ne egyék. De sokkal célszerűbb még, ha több embert összegyűjtök s azokkal együtt sietek kiirtani a veszedelmes növényt s azzal egyszer és mindenkorra megszüntetem a megmérgezésnek lehetőségét.

Látod-e most, proletártestvér, hogy a mai társadalom is csak egy olyan mérges növény, melynek ártalmas anyagával nap-nap után megmérgezzük magunkat, míg teljesen megmérgeve odajutunk, a havá most tényleg jutottunk? Mit használ itt az orvosi segély, mi használ az óvás, a mikor ott vergődöl a mérges növények középete? Csak egy lehetőséget, a gyökereitől kitépni a gazokat. El kell távolítani azokat a körülményeket, a melyek ezt az állapotot lehetővé teszik, okozzák. Ezek a körülmények pedig a kapitalista termelési rendszerben gyökereznek.

Ha nem akard, hogy ezentúl is kizsákmányoljanak, akkor szüntesd meg a magántulajdonságot, s ezzel megszüntetted a kizsákmányolás lehetőségét. Számtalan proletáriának felszarítod könyveit, a kizsáztottaknak otthont szerzel ezzel, a magad és családod jövőjét biztosítod minden veszedelm ellen és a földet paradicsommá változtatod át, a melyben boldogan él majd az emberiség.

Hogyan vigyed ezt keresztül? Elhiszem, hogy nem gondolkodtál még e fölött. Talán bonyolultnak látszik a dolog. De hogvisne, a mikor annyi sok mindennel terhelik farsádagyadot. De ez egyszer csak szerezz erőt, ved el magadtól a régi hásonzonlan képeket, vettől a ki elbűbölésből, szerezz magadnak bátorrágot és jöjj el mihozzánk, mi majd megmondjuk, hogy mit kell tenned, hogy az ígéret földjére bevonulhass! Pály János.

TÁRCA.

MAJD EGYSZER...
Irta Révész Béla.

A nap elől soha sem oszlik a gyárak füstfolyója? A fölül csak zihál és nyög, ahol gépszoronyeteket robotolják az embert? Igazán csak könnyek usznak össze a páráköttyekkel, ahol proletárok fölött, a megbarnult, füstös ég siri kezd? És nem világsodok soha a komor tájkék, nem suhan át rajta, akár csak lopva, halalkan az öröm, a boldogság? Titokmesék bujdosnak a munkásfertályokon... Csak meg kell állni a nagy bérpaloták között és estére, ha csendesedik az élet, nézzünk rá a hivalkodó óriásokra. Félre van rakva a téglá, pénznyáknak fölírnyták az egéki sovány váraikat. Gipszóriások ószintén erőlködnek a kapu aljában, ha élet szafadna valamelyiknek a karjába és a hirtelen kifiamodnak, bizony összereszkadna a cifra, balkonos palota. Szálagos falak lapulnak meg üvegtüreltek között, ablak és ablak csak csintgat egymásra s holdas éjszaka, amikor összesuhan minden, olyanok ezek a paloták, mint a regebeli nagy üvegharangok, amelyek aljában elfáradt emberhecsékek megpihennek. Csöndes szellő libben, nehéz fejejél nekik kiütődik a karsu harangoknak és álmódó emberek fölött a rejtelmes éjszaka dalolni kezd. Csak meg kell állni a malmok között, csak ne felejljék egy kicsit. Ormóttan, fehér épületek ezer szemükkel ránk ragyognak és az elcsitult csöndben kiduruzsol hozzánk az éjszakai munka. Halkan, vontatottan — halga, csak halga... — hangosabban, muzsikálva mozdul a levegő; életlőrl malomkerekek hangja zug körülöttünk, vagy sőhajók ölelkeznek és szárnynalnak fölöttünk?...

Titok-mesék bujdosnak a munkásfertályokon, kiün a Csikágóban, kiün az Angyalföldön. Ide egyszer egy orosz pottyant. Ugy jött hirtelen, mint mikor a forgószél méhéből egyszerre csak elénk hullik a csuda. Malomkúcs volt, fiatal, buskdvü, mindig hallgatagon ültem munkástársai között. Munkát vállalt és szorgalmasan végezte dolgát. Kedves csöndességéért csakhamar megszerették, néha tréfálózta is vele, de komoly arcán alig villant meg a mosoly. Így élt hónapokig a munkások között és hallgatagsága takarta a titkot, hogyan jött, miért jött? A nemzetségét persze mindenki tudta és komor némasága mindinkább kíváncsivá tette a munkásokat, milyen lehet az az élet, mely társukat ide üzte? Nyíltan is kérdőzösködtek, — de szükien választott.

— Menekülnöm kellett... Ők akarták... szelid arra ilyenkor eltoztul, homlokát vad redőkkel összerántotta és egyszer még azt is monda:

— Kerestek, fölakasztották volna... én nem féltém tőle... de „ők” mást akartak...

Ha szabadnapos volt, mindig munkástársai között töltötte idejét, valamelyik szombat este mulattak is egy kicsit. Az orosz nyugtalanabb volt, mint mások. Szomorú tekintete kicsillógott és valahol a bizonytalan messzeségben elmerengett. A munkások vidámodtak, pihenő idején ittak is egy keveset és énekeltek. A nyári melegség elterpeszkedett a körkamban és megült a mámorosodó embereket fölött. Az orosz dalolni kezdett. Siránkozó, bánatosan hullámzó szláv dalt, mely különös volt, még sem volt

idegen, mintha testvériesen ráborult volna a borongó magyar dalokra. A munkások meghatódtak. Az orosz gyöngye hangja fáradtan aláejtett a nota végéhez, eszén keletkezett. Az orosz elpirult. Remegő kezekkel dörzsölte a homlokát, szeméi idegesen hunyorogtak, nem fordult társai felé, csak magának mondogatta:

— Odahaza új harc van... levelet kaptam, a lap is jár nekem... a testvérek elkészültek, mindenki velünk van... ez lesz az utolsó ütközet, az utolsó, a halálós...

A csöndes orosz ezután beszédesebb volt, mint azelőtt és a munkások faggatták, izgalmas kíváncsisággal hallgatták. Többször maga szólt meg, — hirtelen — és szaporá szavakkal, fölhevülten emlékezett. A munkások előtt megringott az orosz munkásforradalom... íjesztő fejezeteivel, hörgő küzdelmeivel, fergeges eseményeivel, halálraáztant és halálatartó hősiességével. Magyar proletárok mámorosodtak a vérszagu, izgatott elbeszélésektől és az orosz leszállt a munkások közé, mint a mese, mely varázserővel megnyitja fölkeresett gyermekeivel szívét. Országos tündetésre készült a magyar munkásság. A nagy lidérc kigyult az ország fölött, az általános sztrájk gondolata végigördült a magyar tarlókon. Megtörpítettek kibújnak a rejtőző indulatok, életre támadt az elhantolt hit, a lebukott önérték, proletár-szívekkel forró hőmpölygessel föláradt a koponyájuk az előtörténet, a megalázás fájdalom, szűz-tüzes munkás-fantáziák a jövődől káprázataival játszottak. A féltékenyek, az ijedősek, a gyűlölködők összefogtak és a hatalom fölédzte őket szekerére, amely a tündetés eltiprására elindult. Neki-vadul hajszá rásapott a gyülekre, hurkot vettetett — szűken, pánnya módra — a munkásegyesületekre és jártatták — kergették mindenfelé a tolonccsokait. A levegő terhes volt, benne remegett az ezertestű burzsoázia vergődő félelme és a magányos, elhagyott, de erejére ébredt proletáriátus akarata.

Az orosz újra elnémult, még jobban magába zárkózott; alig lehetett hallani a szavát, csak mozdulatának idegességén, tekintetének csillogó-boruló játékán látszott meg, hogy rendkívüli izgalom nyugtatja magát. A nagy vihar meleg szellőhírnökei megérkeztek, a munkások elkábulnak, észbekaptak, kikézták körülöttük a irány-események. Este néha megpihentek, egy ilyen alkalommal megkérdezték az oroszt:

— Mit gondolsz, mi lesz? Milyen lesz a tündetés? Baj lesz?...

Az orosz szája gunyosan összehúzult, az ajkát majdnem megvetéssel torzította el. Csunya németseggel csufolódva mondta:

— Baj?...
A munkások haragra lobbantak, a könyökükkel dühösen ráteküdték az asztalra, kivörösödött fejükkel belehajoltak az orosz arcába, villamos tekinteteket összcsepezték és szinte ordított a hangjuk:

— Baj?...
Késő este volt, mire hazaindultak. Szelid, nyári éjszaka díszítette magad odakünn. Az égbolton remegő világosságok derengtek. bágyadt szemű csillagok halkán égették ki maguk alatt az égi fátyolokat, lassankint kitüzesedtek, magas gyárkémények lágyan befelelekedtek a kékségekbe, finom füstszallagok fölcsavarodtak a mennyország felé. A malmok duruzsoltak, az üvegházak szenderegtek, megtépt hangok röpdöstelek el a tájkukról, a könyvnyű levegőben áramlott a friss malátaszagosság, kövéredett, bujjalkodott, részeg gyönyörűség uszott a hallgató munkások fölött. Az orosz megszólalt:

— Odahaza most forradalom van... a vér folyik... a vér... tudjátok ti mi a vér?... amikor golyó megy az anyánk mellébe és abból vér folyik... a mikor átszurják az apánk szívet és abból vér folyik... vér, csupa vér, gözölő vér... fölragyog a hasát a leányainknak, letépik a hasát a testvéreinknek és csurog, dől belőlük a nehézságu, a drága vér... és ők mégis odavissza a mellüket, odaadják a szívüket... kard alá hajtják a fiatal fejüket, odaállítják a hátukat a szurony elé és akarják, hogy dőljön a vér... hogy egyszerre folyjon, hogy összefolyjon és meglazul a talaj... porhanyag lesz a rög, életsírak szomszjas isszák proletárok vért... proletáreltek belmennek a földre...

Közleledt a nagy tüntetés napja, bámész szemek belesudálokztak a misztériumokba, fantáziák közelhozták a városokat, falvakat, átkarolták az egész országot s hanyortogatták a víziókat az eshetőségekről. A megrémült hatalom már nem cselekedett, csak ide-oda vágódott tehetetlenségében és vak gyöngyöszével anélkül keservebben suttog. Düh és gyűlölet fonták át a munkásizmokat. Tízek között vergődött az orosz. Egy este beszélgetésre vergődtek a munkások, munka után az asszonyok is velük voltak, egy kerti helyiségben terelődtek. Piszkos, szemetes porfelhő szakadt rá a kertre, gyerekek beugrottak a munkásokhoz:

— Jönnék a rendőrök...
A tág kerti ajton bedőlt a rendőrcsapat és hirtelen, némán, rántották a munkásokra. Ököllel, kardhüvelylyel lökdözték ki őket az utcára. A villamosok sikoltva csöngették, a

szomszéd utcákból munkások, asszonyok, gyerekek rohantak a kert felé. Lovasrendőrök nekirugottak a tömegnek, vasas lópaták belevágódtak a földre, tudatlan állatok nekiühdődöngösködtek gazdáiknak, belerohanak a munkássorokba. A megtámadott munkások kövel védekeztek. Szikkadt talajból porciklonok fölzaladtak és fölrepültek, ködbura fogta maga alá a csatázó embereket. Lázás, vak ütközet keletkezett, szűgybe rugott lovak jajgatva nyertettek, gyerekek sirtak, férfiak hörgöve ordítottak, asszonyok sikoltottak, koppanás, zuhanás döngve döngött, a rendőrök csak suttogtak, suttogtak. Aki tudott, az menekült. Nehéz este volt. Hazafelé hallgató, megnyomorított munkások, az utban egy munkást találtak, a földön feküdt. Az orosz volt, teste hosszában, egészen elnyújtózva feküdt a porban, a feje véres volt, az arcát lárvásan borította az aludt vér. Magához térítették, lábráállították, a két karját megfogták és így bandukoltak az üres telkek utján. A mikor megszólaltak, ezt mondták:

— A kutyák...
— Fegyvert veszünk magunkhoz...
Azután az oroszok fordultak:

— Ugy csinálunk, mint nálatok...
Ránéztek az oroszra, a ki mélyen meghajította vége fejét.

— Tegyétek... és fudokolni kezdett. Az aludt vér még jobban eltorzította az arcát, a szemétől, le az álláig csatornákat mostak a vastag könyvek.

— Tegyétek... majd egyszer...
Elhallgatott, majd zihálva szólt: — Én hazamegyek, várnak a testvérek, a kik most halnak meg mi értünk... Nem hagyom el őket. Látom a szegény fejuket, a mint lecsap rájuk a szeges kancsuka... látom őket bukdácsolni, a mint rájuk bődül az ágyu... látom a gomolygásukat, a mint összefonódva, test a testhez szorítva, belerohanak a szuronyokba... apák az anyákat, anyák a fiaikat lökik előre... most, most, a proletárcsaládok most fornak össze, egy ember lesz belőlük és a halál elé lépnek... fűtyülnek a golyók, bögnék az agyuk, vastag puskaporszag dől belé a vérhabos szájukba... elveszett a föld, testvérek testére hágnak, haldoklók utján víz az ut előre...

Az orosz összerokadt a földindulástól, a munkások lelekedtek a gyepre. Méla, titkos éjszaka hajolt a munkások fölé. Messziről, tompán megbugott egy gyárkürt, rezgő muzsikával idezngtak a malmok, a rövid fűben busan csiripeltek a magános tücskök. Az orosz erőlködve, de hirtelen felült, tekintetét végigjártatta munkásársain és a lelkükbe nézett:

— Haza megyek... várnak engem...
Az orosz másnap utnak indult, munkástársai kikisérték a vasuthoz. Nem nagyon buszokodtak, kezét szorították egymással és megvárták, míg a vonat elindul. Ez a néhány perc, forradalom elé induló magyar munkásokat orosz földre küldött; az eszkükel ráborultak a földre, melyen munkáshalottak dombosodtak, képzeltük előtt megnyitott a lendülő, örvénylő, párázó vértenger, mely proletárszívek mélyéből áradozott... a vonat elindult, magyar proletárok messzire, hosszasan utána néztek és a tekintetük káprázott a vad nagygyogástól, mely az északi rejtelem-ország-ból, rájuk, a szemükbe idetűzött.

A TÁRSADALMI FORRADALOM.

— Irta Karl Kautsky. —

VII.

3. ELKOBZÁS VAGY MEGVÁLTÁS.

Kevesebb biztosan mint a kisajátítók kisajátításának szükségességét vagy lehetőségét tárgyaló kérdésre, válaszolhatunk a közvetlenül hozzácsatlakozó kérdésre: hogy vajjon ez a kisajátítás megváltás vagy konfiskálás formájában fog-e végbemenni, s az eddigi tulajdonosokat kárpótolni fogják-e vagy sem? Ez oly kérdés, melyre a válasz ma még nem lehetséges. Nem mi vagyunk azok, kik ezt a fejlődést meg fogjuk valószínűsíteni. A viszonyokban rejülő kényszerrel pedig, mely eleve egyik vagy másik megoldást tenné szükségessé, még itt nem lehet szó. Mindamelllett egész sereg ok szól a mellett, hogy egy proletár kormány lehetőleg a megváltást, a kapitalisták és földbirtokosok kifizetését fogja választani. Ezen okok közül csak kettőt akarok megemlíteni, melyek nekem a legmérvadóbbaknak látszanak. A pénztoke, mint már mondtuk, személytelen hatalommá vált és minden pénzüsszeg pénztökévé alakítható át manapság, anélkül, hogy tulajdonosának kapitalisztikus tevékenységét kellene folytatnia. Tudjuk, hogy ha valaki egy dollárt megtakarított, gyümölcsözőleg elhelyezheti, anélkül, hogy ezáltal kapitalistává válnék az illető. Ezt a jelenséget tulajdonképpen kihasználják a fennálló rend optimisztikus képviselői. Azt következtetik ebből, hogy ez uton könnyen lehetséges volna a kapitalistákat kisajátítani, a mennyiben az összes munkások összes megtakarított filléreiket takarékpénztárakba viszik, vagy azokon részvényeket vásárolnak és így maguk is részeseivé válnak a tőkének. Ugyanez optimisták egy másik helyen azt mondják, hogy ha ma konfiskáljuk a tőkét, ugy nemcsak a gazdagok tőkéjét koboznók el, hanem a munkásokét is, s akkor a szegényeknek, özvegyeknek és árvaoknak megtakarított fillereit is elvonnák. Ily módon maguk közt, a munkások között is nagy elégedetlenséget kelthetünk, egy okkal több, hogy saját uralmuk azon megdöntésére ösztönözzük őket, melyre a fennálló rend ezen magaslatól bizton számitanak.

Az első feltevés szükségtelen tovább tárgyalnom. Az teljesen esztelen. Azok az emberek, kik a megtakarított fillérek felhalmozódása által akarják a tőkét kisajátítani, nem látják a nagy töke sokkal erősebb megnövekedését. Másrészt azonban nem jogosulatlan, ha azt mondják, hogy egy proletár kormány, mely általános konfiskálásra fogna, a kis emberek megtakarított fillereit is elkobozná. Ez nem lesz ugyan ok arra nézve, hogy a munkások megújnak saját uralmukat — igen szegényeknek kell lenniök a társadalmi forradalom elleni érvényben azoknak, a kik ily várakozásokban ringatják magukat, — de oka lehet annak, hogy a gyözelmes proletáriátus a termelési eszközök konfiskálásáról le fog tenni.

Am ha ez fog bekövetkezni, ugy azt kérdezhett valaki, minő előnyök származnak a munkásságra a kisajátításból? Csak annyi hatása van ennek, hogy minden tőkét pusztá pénztokévé, minden tőkét állami, községi és szövetkezeti adóssággá fogja feloldani és hogy azt az érték-többletet, melyet a kapitalisták eddig közvetlenül a munkásból sajtoltak ki, ez utóbbtól most az állam, a község és a szövetkezet fogja elszedni és a kapitalistákhoz juttatni. De hát akkor változott-e valami a munkások helyzetében?

Ez a kérdés nagyon is indokolt. De még ha a proletár kormány a tőkének ugyanazon haszontömeget szállítaná is, melyet az eddigéig huzzott, ugy a kisajátítás a proletár uralom további fennállása mellett azt a nagy előnyt hozná magával, hogy a kizsákmányolás minden további szaporodása azonnal lehetetlenné válnék. A töke minden uj elhelyezése, tehát annak minden megnövekedése ki volna zárva s ép így a földjáradék minden szaporodása. Már ez magában véve is hatalmas eredménye volna a proletár forradalomnak. A társadalmi gazdagság minden további megnövekedése ettől fogva az egész társadalom javára esnék.

De ehhez még egy más előny is járulna. Míhelyt minden kapitalista tulajdon az állami, a községek vagy szövetkezetek adósságának

formáját öltötte fel, lehetséges lesz progresszív jövedelmi adót, vagyoni és örökösödési adót oly magasságban meghonosítani, a minőben addig lehetetlen. Hiszen már ma is követeljük, hogy ily adókkal helyettesítsünk minden másnemű, főleg a közvetlen adókat. Ha azonban ennek megvalósításához szükséges hatalmat már ma elnyernék, esetleg más pártok támogatása által, a mi persze ki van zárva, mivel egy polgári párt sem menne oly messzire, ugy mindamelllett is nagy nehézségekre bukkanánk. Tudvalevő tény, hogy mentől magasabb az adó, annál nagyobb a kísértés az adó elskikasztására nézve. De még ha sikerülne is, a jövedelem és vagyon minden elrejtését lehetlenné tenni, még akkor sem lehetnénk abban a helyzetben, hogy a jövedelmi és vagyoni adót tetszés szerinti magasságra csavarjuk, mert a kapitalisták, ha az adók jövedelmüket vagy vagyonukat tulságosan megnyirbálnák, egyszerűen kivándorolnának az országból és végre az államnak kellene engedni. Így az állammal volna a jövedelmi és vagyoni adó, de jövedelem és vagyon nélkül. Ezen adóknál tehát ma még egy bizonyos mértéken tul nem juthatunk, még ha a hozzávaló politikai hatalmunk meg volna is. A helyzet azonban tökéletesen megváltozik, ha az összes kapitalista tulajdon nyilvános adósság formájázt ölti magára; ez által az a tulajdon, melyet ma alaposan kifürkészni lehetetlen, nyilvánvalóvá lenne. Csak meg kell állapítani, hogy az összes adóssági kötelezvényeknek a tulajdonos nevére kell szólniok és egész biztosan meg lehet becsülni minden vagyont és minden kapitalista jövedelmet. Ekkor aztán az adót is tetszés szerinti magasságra lehet felcsavarni, anélkül, hogy adóskasztások lehetségesekké válnának. De akkor egyszersmind lehetlenné válik a kivándorlás által elkerülni az adóztat, tekintve, hogy az ország nyilvános intézményei, mindenek előtt pedig maga az állam, az melyből minden kamat folyik, ez pedig az adót levonhatja a kamatokból, mielőtt azokat kifizetnék. Ily körülmények között lehetséges lesz a fokozatos jövedelmi és vagyoni adókat oly magasra csavarni, a milyre csak szükséges. Ha kell, oly magasra, hogy azok egyet jeler' tenek a nagy vagyonok elkobzásával.

Az a kérdés merülhet fel immár, minő előnyt nyújt, ha a nagy vagyonok konfiskálását ilykép megkerüljük, a helyett, hogy egyenes utat választanók? Vajjon nem pusztá szemfényvesztés-e, ha csak a végből, hogy az elkobzás látszatát kerüljük, a tőkéket előbb teljes értékűkön megváltjuk és azután az adótvényhozás által konfiskáljuk? A különbség ezen mód és a közvetlen elkobzás között merőben formainak lássuk csupán.

De a különbség még sem oly csekély. A tőkék közvetlen konfiskációja minden tőkét érint, a kicsit ugy mint a nagyot, a munkaképtelenekét és a munkaképesekét egyaránt. Ezen módszer mellett nehéz, gyakran lehetetlen a nagy vagyonokat a kicsinyektől s az ezekkel ugyanazon vállalatokban elhelyezett pénztökéktől elkülöníteni. A közvetlen elkobzás is gyorsan, gyakran egy csapással menne végre, míg az adók által történő elkobzás megengedi, hogy a kapitalista tulajdon megszüntetését egy hosszabbban végbemenő folyamattá tegye, mely ugyanoly mértékben halad, a melyben az uj rend megerősödik és jótékony befolyását érvényesíti. Lehetővé teszi, hogy az elkobzás menetét évtizedekre nyújtsa ki, ugy hogy csak az uj nemzedékre nézve lesz teljesen hatályos, mely az uj viszonyok között sűrűl fel és nem szorul többé arra, hogy tőkékkel és kamatokkal számoljon. A konfiskáció ilykép elvesztí meretségét, alkalmazkodásra képesebb és fájdalomtalanabb lesz. Mentől békésebben megy végre a politikai hatalomnak a proletáriátus által való meghódítása, mentől erősebben van szervezve és felvilágosítva, annál inkább várhatjuk, hogy előnyben fogja részesíteni a konfiskáció finomultabb formáját a primitívvel szemben.

Kissé hosszabban időztünk a kérdésnél, mivel egyike ellenfeleink legfőbb ellenvetésének, nem pedig azért mintha talán keresztülvite a legnagyobb nehézséget képezne, melylyel találkozunk. A nagy nehézségek inkább még csak az említett előzmények után fognak megkezdődni. A termelési eszközök kisajátítása a társadalmi forradalom nagy rázkódásai között az aránylag legegyszerűbb folyamat. Csak a szükséges hatalmat tetelezi fel és ez pedig elengedhetetlen követelménye egész vizsgálódásunknak. A proletár kormány nehézségei nem a tulajdon terén találhatók fel, hanem a termelés terén.

(Folyt.köv.)

REGÉNY.

A Pénz.

Irta Zola Emil.

(Folytatás.)

35

— De, szól Hamelin, kinek izgatottságát kissé csillapította a mosolygó nyugalom, nem lát-e a versenytársaink által ígérgetett segély-eszközökben kelepécét, hogy előbb biztonságban helyezik magukat, míg mi aztán annál mélyebbre bukunk?... Engem nyugtalanít a tény, hogy Gundermann köztük van.

— Gundermann, szól Saccard, a nagylelkű játsza és azt hiszi, hogy nemeslelkűségével mélyen megsebez engem.

— Kedves barátom, szól Karolina asszony, ki eddig némán hallgatta beszélgetésüket: beszélgetni hagytam bátymat önnel, mint a hogy igaz fájdalmában beszélni kellett... De a mi helyzetünk tisztán áll előttem — és ugy-e? lehetetlen, hogy őt is bevonják a dologba, ha az, mégis rossz fordulatot venne. Hiszen ő tudja, milyen árfolyam mellett adtam el, nem mondhatják tehát, hogy növelte a hasuszt, csak hogy részvényeiből még nagyobb hasznot merítsen. Aztán meg tudjuk mi, hogy mit kell tennünk, ha bekövetkeznék a legrosszabb... Meg kell vallanom, nem oszthatom az ön konok reményeit; de igaz van, küzde-nünk kell az utolsó percig és bátyám bizonyára nem fogja önt elbátortalanítani.

— Ugy van, szól Hamelin, kinek ellentállása megtört. Számíthat rá, ha hasznára lehetek önnek.

Most Saccard újból megnyugtatta a testvéreket és a következő ígérettel és titokteljes szavakkal távozott:

— Nyugodtan aludhatnak... Még nem szabad szólanom, de biztos vagyok abban, hogy a jövő hét végén ismét felszabadíthatok mindent. Saccard még csak most kezdte belátni, mi-

lyen rettenetes hibát követett el, a mikor meghasonlott bátyjával. Legkeményebb próbára volt hát kitéve büszkesége, a mikor elhatározta, hogy megkérj Huret képviselőt a közvetítésre. Másnap Huret vár látogatása helyett egy levélkét kapott, melyben azt írja, hogy ne veszítse el türelmét és számitson a jó végeredményre... később, ha a körülmények azt meg nem gátolják, Megelégedett e néhány sorral, melyeket semleges ígéretek tekintett.

Valójában pedig Rougon elhatározta, hogy végez családjának a ruhás tagjával. Elvont tő-kébe, hogy a katasztrófa beálltával, teljesen szabad folyást enged a dolognak.

Később azt beszélték, hogy Delcambre, a nagy pecsét öröze, Saccard iránt érzett engesztelhetetlen gyűlöletében kifürkészettette a minisztert, mily módon bánjon el bátyjával, ha a törvénynek kellene közelbelnie. Ekkor a miniszter kebeléből e felkiáltás tört ki: „Oh, bárcsak megszábadítana ettől a fickótól!” A perctől fogva, a mikor Rougon elhagyta, Saccard veszte volt. Delcambre, a mióta a kor-mányba lépett, folyton lesett rá s most már csak kifogásra volt szüksége, hogy ráuszítsa csendőrjeit és bíráit.

Egy reggel Busch elment az igazságügyi palotába. Félt, hogyha nem siet, sohasem kapja meg Saccardtól a négyezer frankot, melyet Méchainné számlája szerint még tartozik Viktor eltartásáért. Azt hitte, hogy most, mikor amugy is rosszul áll az Universelle ügye, Saccard nem fogja akarai, hogy ama piszkos dolog napfényre kerüljön.

A fiatal ügyész, ki Buscht fogadta, Delcambrennel unokaöccse volt; bosszus türelmetlenséggel hallgatta végig az egész históriát. Nem, nem, az ilyesmivel nem lehet csinálni semmit. De mikor Busch azt mondta, hogy az Universelle pénzt helyezett el, az ügyész a szavába vágott. Hogyan? Ő e ház elmaradhatatlan bukása dacára még pénzt is kockáztattott és nem jár el Saccard ellen? Hiszen akkor a legegyszerűbb dolog, hogy vádat emeljen csalás vétségé miatt, miután a bíróság ugy is

értelme van már a csalárd eljárásokról, melyeknek maguk után kell vonniok a csődöt. Ez lesz majd a kábitó ütés és nem az az ostoba dolog az iszákos leánynyal s a salakban fel-nőtt fiatal. Busch érdeklődéssel figyelt az ügyész szavaira; egész más utra került egyszerre és sejtette ténnek döntő következményeit, Saccard elfogatását és az Universelle mért halalos csapást. Ingadozott, gondolkodott, de az ügyész végre is kezébe nyomta a tollat s kényszerítette, hogy írja meg a fellej-lentést csalás miatt.

A mint ez az embér eltávozott, az állam-ügyész buzgalommal eltelve elvitté az okirat nagybátyjának, az igazságügyminiszternek. A dolog most rendben volt.

Másnap Saccardnak, a társaság helyiségében, hosszabb beszélgetés volt a részvényesek bizományosaival. Még mindig remélt, bízott, midőn az ajtonálló egyszerre csak jelentette neki, hogy a mellékszobában három ur vár reá. Saccard besietett és szemben találta magát egy rendőrbiztossal és más két hivatalnokkal, kik azonnal elfogatásához láttak. A szakértői hivatalos jelentés folytán, mely rendellenességet fedezett fel a könyvvezetésben, kiadatott az elfogatási parancs, különösen a Busch által beadott csalás vádja miatt. Ugyanez időben elfogták Hamelint is, a Rue Saint Lazáron levő lakásán.

Ezzel végkép eldőlt a ház sorsa. A rendkí-vüli közgyűlés nem állhatott már össze, a Banc Universelle már csak létezett.

Karolina asszony nem volt otthon bátija elfogatásakor. Csak nagy sietve leirt néhány szót hagyhatott üzenetkét a számára. Mikor hazajött, valósággal kábultnak érezte magát. Sohasem gondolt arra, hogy bátját is üldözhetnék, kit távollété eléggé igazolhatott. Minden hősiessége dacára siró göröcsöke: kapott; ahányszor ártatlanul elzárt bátyjára gondolt. Saccardot gyűlölte, mert benne látta mindkettőjük sorsának megrontóját.

(Folytatás a következőkben.)

